

373.2(082)

0-75

світи і науки виконкому Криворізької міськради
Інноваційно-методичний центр
Криворізький державний педагогічний університет

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ НЕПЕРЕРВНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНОК ОСВІТИ

(Матеріали міської науково-методичної конференції)

Кривий Ріг
Видавничий дім
2006

спрямованості з моменту його приходу до школи. Учитель зобов'язаний забезпечити таке середовище, у якому дитина усвідомлювала б себе особистістю. Тільки професійно грамотна педагогічна позиція служить засобом активізації позиції школяра і його особистих досягнень.

Література:

1. Аникеева Н.П. Психологический климат в коллективе. – М.: Образование, 1989.
2. Амонашвили Ш.А. Воспитательная и образовательная функция оценки школьников. – М., 1984.
3. Мальковская Т.Н. Воспитание социальной активности старших школьников. – Л.: БРЕШУ, 1973.
4. Родари Д. Грамматика фантазии. – М., 1978.

ПЕДАГОГІЧНІ ТРАДИЦІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ

Любар О. О.

Проблема єдності дошкільної освіти і початкового навчання з'явилася ще в Античні часи. У Афінах, наприклад, до 7 років діти виховувалися у сім'ї. Першопочаткові турботи про дітей лежали на матері, годувальниці, нянці. З 7 років вони віддавалися до школи.

Давньогрецький філософ Платон накреслив вимоги до вихователя, який має „формувати немовля наче воно з воску”. До змісту і завдань виховання входили фізичний розвиток дитини, заняття іграми і розвагами, прищеплення рис благопристойності, честолюбства тощо. Після досягнення 6 років діти повинні навчатися певним наукам.

Арістотель першим дав спробу вікової періодизації. Діти до 5 років виховуються вдома і головне їхнє заняття – гра і розвиток мовлення. З 5 до 7 років дитину, на думку філософа, слід готувати до школи, знайомити з певними предметами, які будуть вивчатися в школі. З 7 років мало розпочинатися систематичне навчання.

Проблема дошкільного виховання і початкового навчання розглядається у творчості Сократа, Демокріта, Плутарха та інших старогрецьких філософів.

Ідея дошкільного навчання, як етапу підготовки дитини до школи, мала місце у творчості педагогів епохи Відродження – Томазо Кампанелли, Франсуа Рабе, Томаса Мора та ін. Томазо Кампанелла, наприклад, вважав за необхідне розпочинати суспільне виховання дітей з двох років, і головним його завданням мало бути навчання правильного мовлення, засвоєння основ грамоти та опанування першоосновами світосприймання. Дітей 8 років Кампанелла вважав готовими до систематичного навчання.

Вперше ґрунтовно подається зміст і завдання виховання дітей дошкільного віку Я.А.Коменським.

Учений бачив виховання дітей до 6 років як домашнє - материнська школа. В обґрунтованому змісті дошкільної освіти важливу роль він надавав розвитку розумових сил, органів чуття дитини, фізичному загартуванню, ознайомленню її з природою та суспільним оточенням. У цей період, на думку педагога, закладаються основи морального, фізичного і розумового розвитку дітей.

Він виділяє переддошкільний вік (від народження до 2 років) і власне дошкільний вік (від 4 до 6 років). Мати має знати як вікові особливості дітей, так й індивідуальні, а отже, і враховувати їх у вихованні. Адже певні знання одні діти можуть сприймати на 3-му році, другі – тільки на 4, а деякі на 5-му році життя.

Я.А.Коменський подає розгорнуту програму розумового виховання дітей. Нею передбачено знайомство дітей з властивостями різних предметів, з найпростішими фізичними, хімічними і метеорологічними явищами, з основними термінами географії, арифметики і геометрії; навчатися користуватися речами, точно висловлювати свої думки.

Також детально описує у своїй „Материнській школі” Я.А.Коменський зміст естетичного, морального і фізичного розвитку дитини.

Набуті знання у „материнській школі”, т.б. у віці до 6 років сприяють готовності дітей навчатися у школі рідної мови – початковій школі.

Він вважав, що таке навчання дає всебічну підготовку дитині, розвиває її природні сили для системного навчання з 6 років. Шестирічна дитина повинна, вважав педагог, володіти такими якостями, як поміркованість, ввічливість, добротність, правдивість, справедливість, гідність, стриманість, терпимість, готовність до праці, охайність та багатьмашими добродіями.

У школі рідної мови мають поглиблюватися знання, одержані у материнській школі, набуватися нові знання й уміння.

Все навчання і виховання у материнській та рідній школі повинно вестися тільки рідною мовою.

Значну увагу єдності дошкільного й початкового виховання приділяв французький педагог Ж.Ж.Руссо, який обґрунтував ідеал природовідповідного виховання.

Запропонована ним періодизація: від народження до 2-х років, від 2 до 12 років, від 12 до 15 років, і від 15 до 18 років побудована на природних можливостях дитини, розвиток яких слід здійснювати відповідно до віку. У роботі з дітьми до 2-х років головна увага має приділятися фізичному вихованню. У віці від 2 до 12 років (дошкільне і початкове навчання), за Руссо, відбувається виховання органів чуття. У цей період важливими завданнями є мовний і сенсорний розвиток як передумови до розумового виховання.

Руссо детально зупиняється на тому, як треба усувати недоліки мовлення, розвивати органи зовнішнього чуття.

У цьому віці має вестися інтенсивно моральне виховання методом природних наслідків.

Тільки тоді, коли дитина набула необхідного розвитку чуття, навчилася сприймати довкілля, має наступати період розумового виховання (12-15 р.).

Нерозривним бачив зв'язок дошкільного виховання і початкової школи Й.Г.Песталоцці - видатний швейцарський педагог. У „Книзі для матерів” він вважає, що дошкільне виховання і навчання у початковій школі можуть бути виправданими тільки в тому випадку, якщо вона базується на сімейних, родинних засадах, діяльнісному підході й елементарній освіті. Елементами освіти Песталоцці вважав число, форму і слово, а у вихованні – діяльну любов до матері, членів сім'ї, близьких людей, рідної місцевості, батьківщини, домашня гімнастика, азбука трудових умінь тощо.

На цих засадах Песталоцці розробив завдання, зміст та методику дошкільного виховання та початкового навчання.

Нове слово в педагогіці дошкільного виховання і його зв'язку з початковою школою у середині ХІХ ст. було сказано німецьким педагогом Фрідріхом Фребелем.

Він обґрунтував значення гри у фізичному, розумовому і духовному розвитку дитини. „Дайте дитині справу, розумне заняття, що її розвиває, і ви одержите діяльну, думаючу людину”.

Фребель стверджує, що школа має продовжувати роботу сім'ї й дитячого садка, тому є необхідність їх єдиної, погодженої, спільної діяльності. На його переконання, єднання сімейного і шкільного життя є неодмінною умовою людського виховання у цей період.

Проблемам єдності дошкільного виховання і початкового навчання присвячені праці французького педагога Поліни Кергомар, італійського - Марії Монтессорі, австрійського - Рудольфа Штейнера, засновника вальдорфської педагогіки, французького - Селестена Френе та ін. Усі вони солідарні в тому, що дошкільне виховання має визначальне значення у розвитку особистості. Цю думку лаконічно висловив Р.Штейнер: „те, що було занедбано вихователем до семирічного віку, не можна виправити за всі наступні роки”.

У Росії плідно над проблемою поєднання дошкільного і початкового навчання працювала Луїза Шлегер, Єлизавета Михеева, Олександра Усова та ін.

Значно вплинув на становлення і розвиток вітчизняного дошкільного виховання К.Д.Ушинський. Він розробив методичку мовлення дітей дошкільного віку, організації їх ігрової, художньої діяльності, ознайомлення з природою тощо. Перебуваючи майже п'ять років у закордонному відрядженні, педагог ознайомився із роботою дошкільних закладів і був палким прихильником їх створення на Батьківщині. Категорично засуджує К.Д.Ушинський авторитарний підхід до виховання дітей. Виховувати, на його думку, треба „не раба собі та іншим”, а вільну особистість, яку він розглядає самостійним педагогічним явищем. Цю ж дитино-центричну ідею він глибоко розглядає стосовно навчання і виховання шкільної молоді.

В Україні засновником теорії дошкільного виховання є Софія Федорівна Русова. Разом із своєю сестрою Марією вона відкриває у Києві перший український садок, в якому втілює ідею національного дошкільного виховання.

С.Ф.Русова наполягала, щоб національне виховання розпочиналося з народження дитини. Колискова, забавлянки, народні казки, пісні, ігри,

загадки, лічилки тощо, якими насичене родинне оточення, мають прилучати дітей до культури свого народу, етнізувати особистість дитини. Вона вважала, що „нація народжується коло дитячої колиски, лише на рідному ґрунті, серед рідного слова, пісні здатна вирости національно свідома дитина”. Дошкільне виховання вона бачила містком, що перекидається між школою і родиною. Саме в цей період закладається цільність особистості, її устремління, нахили. Коли дитячий „ранок”, пише Русова, проходить за несприятливих обставин, дитина виростає слабкою, з хисткою волею й небезпечними нахилами, що є проблемами школи.

Проблема наступності дитячого садка і початкової школи була в центрі уваги В.О.Сухомлинського, який розглядав дитину найвищою соціальною цінністю. Виховання дітей дошкільнят і молодших школярів має здійснюватися на засадах поваги до них, розуміння їхнього внутрішнього світу, потреб, можливостей. Сухомлинський не допускав ніякого насилля над особистістю дитини, він був впевнений, що лише людяністю, ласкою, добротою можна виховати справжню людину.

У „школі радості”, яку організував педагог для 6-річних дітей, за рік до вступу до школи, він учив дітей читати велику книгу природи, життя, історії й культури свого народу. Педагог вважав: перш ніж давати знання, треба навчити дітей сприймати, спостерігати, думати.

Ці та інші завдання В.О.Сухомлинський успішно вирішував у „школі радості” – об’єднанні дошкільнят. Такі знахідки талановитого педагога, як мандрівки в природу, уроки мислення, розвиток думок, почуттів, бажань, поглядів засобами казки, пісні, оповідань, подорожі до першоджерел живого слова, у світ книги, праці, створення куточків краси, острова чудес, турбота про живе і прекрасне, проведення свят Матері, Троянд, польових квітів тощо збагатили арсенал виховних заходів вихователів дошкільних навчальних закладів, вчителів початкових класів, сім’ї.

У багатьох своїх працях В.О.Сухомлинський підкреслював значимість забезпечення зв'язку дошкільнят і молодших школярів, вихователів дошкільного закладу та вчителів початкової школи. У практиці мають місце екскурсії малят до школи, запрошення їх на шкільні свята знань, Букваря, посвяти у першокласники, а молодших школярів на тематичні заходи для дошкільнят. Надання їм допомоги у постановці казок, ігор, організації різного виду змагань, природоохоронній роботі тощо. Склалися розмаїті зв'язки педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів і початкової школи: відвідування занять, консультування, семінари-практикуми, обмін досвідом, вивчення передового досвіду та ін.

Отже, педагогічні традиції єдності дошкільної та початкової освіти йдуть з далеких часів і творчістю визначних педагогів сформовано теоретичні, організаційні та методичні основи діяльності дошкільних закладів і початкової школи.

Сьогодні в міру безкінечного реформування, модернізації системи освіти намітилася деяка відрубність, відокремленість у роботі дошкільних закладів і початкової школи.

Наше завдання сьогодні - переглянути ці стосунки, наповнити їх новим змістом, щоб дошкільне виховання і початкове навчання було єдиним, цільним процесом формування нової людини. У програмі конференції цікаві повідомлення про набутки педагогів дошкільних навчальних закладів і початкової школи Криворіжжя, дадуть нам поштовх до роздумів і дій щодо посилення творчих зв'язків між дошкільною і початковою освітою, дотримання їх наступності і спадкоємності.